

Bestyrelsens beretning 2009

Af Nanna Gro Henningsen

Den forgangne sommers polemik om, hvad kunsten og kunstnerne kan og skal, viste tydelige yderpunkter i kunstdebatten. Pia Kjærsgaard vil helst være fri for alt det grimme, det provokerende, det nøgne og ikke mindst det venstreorienterede. Hun vil have sund, national og opbyggelig kunst for folket. Kunsthistorikeren Mikkel Bolt mener stik modsat, at dansk kunst er blevet harmløs, navlebeskuende og ramt af ukritisk leflen for kunstscenen og markedet, at avantgarden har begået selvmord og at kunsten i dag svigter en politisk forpligtigelse.

Et sted imellem disse yderpunkter i debatten ligger den kunstpolitiske og økonomiske virkelighed for billedkunsten i dag. Det er ganske befriende, når Bjørn Nørgaard i sin kommentar til debatten siger, at kunsten altid er i krise, og at den dag, den ikke længere er i krise, er den dag, der ikke længere er brug for den.

Det positive resultat af sommerens debat har været de klare udmeldinger fra kulturminister Carina Christensen.

Som svar på Pia Kjærsgaards pressestunt sagde hun klart og tydeligt, at hun ser en af kunstens vigtigste funktioner i det provokerende og eksperimenterende, at hun hylder armslængdeprincippet, at hun ser, hvordan kunsten er under pres fra underholdningsindustrien, og at Statens kunsts fonds livsvarige ydelser er en fornuftig og rimelig ordning, der bør bevares. Alt sammen rigtigt positive signaler. Nu afventer vi så, at de udmønter sig i en konkret forståelse af, hvor der skal løftes i kulturpolitikken.

Kunstens rolle

Det ydre pres på kunstscenen i dag kommer især fra den markedsøkonomiske indforståethed, som i den offentlige debat har afløst opfattelsen af kunsten som et væsentligt fælleskulturelt anliggende. Kunsten underlægges enten økonomiske krav om bæredygtighed på markedsvilkår, eller en lige så gold forestilling om dens 'praktiske nytte' – f.eks. i forhold til oplevelsesøkonomi, forbedret indlæring i folkeskolen, bevidsthed om klimaproblematikker, politisk meningsdannelse eller national identitetsdannelse.

Som formand for Statens Kunstråd har Mads Øvlisen meldt ud, at der savnes en generel politisk erkendelse af, hvorfor man støtter kunsten. Han slår samtidig til lyd for det synspunkt, at kunststøttens primære formål er at skabe og udvikle kunsten på kunstens egne præmisser. Andre formål må komme i anden række, hvis man vil have god kunst. Kunstrådet har dog selv, med Kulturministeriets velsignelse, i sin handlingsplan sat fokus på kunst og globalisering, kunst og kommunerne, børn og unges møde med kunst samt kunstformidling. Alt sammen vigtige dele af en samtidig kulturpolitik. Men det er problematisk, at fokus flyttes fra selve kunsten til varetagelse af andre overordnede hensyn. Vi kunne ønske en større synlighed på Kunstrådets fagudvalg, hvor uddelingerne rettes mod kunsten som fag.

Der er ingen tvivl om, at kunst på forskellige måder kan indfri mange af disse fordringer, og at kunstnere bidrager positivt i en lang række centrale offentlige samfundsforhold. Men en sådan redskabsgørelse af kunsten må aldrig blive den grundlæggende præmis for kulturpolitikken. Det er ikke desto mindre den vej, udviklingen går. Netop derfor har vi som kunstnere en forpligtigelse til at gå ind i debatten om kunstens rolle og betydning i samfundet, vel at mærke på kunstens egne præmisser. Her skal Bkf ind og spille en mere aktiv rolle.

Bkf og finanskrisen

De langsigtede effekter af finanskrisen er for alvor slået igennem. Kunstmarkedet er fortsat i knæ. Gallerierne spår ganske vist om bedre tider lige rundt om hjørnet, men der lader ikke til at være nogen konkrete fakta til at bakke det lønlige håb op med. Jungletrommerne fra Art Copenhagen i Forum i september meldte om rekordlavt salg og Bkf har løbende været i kontakt med medlemmer, som er kommet i klemme i bl.a. galleriers betalingsstandsninger.

De foreløbige tal fra følgeretsordningen, som administreres af Copydan Billedkunst, viser da også et styrtdyk i kunstsælget. I forhold til kunstsælget i 2008 forventer man her en nedgang på 60-70 % for 2009. Det er

barske realiteter, og vi kan kun håbe på, at skuden allerede er vendt, som flere økonomiske eksperter har spået.

Kunstnerhonorarer

I 2008 besluttede bestyrelsen at udvikle Bkfs arbejdsform gennem et årligt bestyrelsesseminar. Det første blev afholdt i februar 2009. Formålet var at skabe mulighed for en mere grundig diskussion af Bkfs langsigtede mål, og processen er desuden tænkt som forberedelse for formuleringen af et udvidet kunstpolitisk program for Bkf.

Gennem analyse af Bkfs centrale problematikker og diskussion af praktiske og politiske strategier kan vi blive langt mere effektive i det fagpolitiske arbejde.

Det mest håndgribelige resultat af seminaret er kampagnen for 'Professionel honorering af professionelt kunstnerisk arbejde'. Nu hvor kunstnerens økonomi er under hårdt pres, er det dobbelt aktuelt at rette blikket mod de dele af kunstscenen, hvor billedkunstnere forventes at stille deres arbejdskraft gratis til rådighed. De danske museer og kunsthaller har en usædvanlig dårlig betalingskultur. Billedkunstnere har ofte underskud på at producere udstillinger til offentlige kunstinstitutioner og forventes at være taknemmelige oveni. Det er en kultur, vi skal have gjort op med en gang for alle.

Kampagnen har allerede har givet positive resultater. Der har været en pæn mediedækning på baggrund af Bkfs stikprøveundersøgelse af honorarforholdene på de danske kunstinstitutioner, og i forbindelse med honorarproblematikken på udstillingen 'Til vægs' på Charlottenborg. Emnet har været fulgt grundigt op i *Billedkunstneren* og ved et Bkf-fyraftensmøde på Overgaden.

Vi påbegynder nu en langsigtet dialog med Kunstrådets Billedkunstudvalg, som også har en klar politik på området. Desuden har vi taget hul på en møderække med repræsentanter for museer og kunsthaller og har fået meget positive tilsagn om et langsigtet samarbejde for at sikre kunstnere ordentlige professionelle og økonomiske arbejds- og produktionsvilkår på alle statsstøttede kunstinstitutioner. De mere konkrete forslag forventes at blive fremlagt for Kulturministeren indenfor det næste halvår.

Bestyrelsen har således allerede høstet positive erfaringer af det nyindførte årlige bestyrelsesseminar, og i løbet af 2010 skulle vi kunne præsentere et gennemarbejdet fagpolitisk program med flere langsigtede satsningsområder.

Huskunstnerordningen & Billedkunstnerisk GrundKursus – BGK

To succesfulde kunstordninger for børn og unge står foran lukning som følge af besparelser i regeringens finanslovsforslag for 2010. Det drejer sig dels om Huskunstnerordningen, hvor professionelle billedkunstnere udgør en meget efterspurgt deltagergruppe, dels om de Billedkunstneriske GrundKurser (BGK), hvor unge i gymnasiealderen undervises af professionelle billedkunstnere i forløb på op til tre år.

Bkf udsendte en kritisk pressemeddelelse om situationen i august, umiddelbart efter at regeringens finanslovsforslag for 2010 havde annonceret en lukning af ordningerne.

Besparelserne er ikke bare ulykkelige, men virker også ugenomtænkte: De to kunstordninger er sat i søen af netop de politikere, der nu trækker det økonomiske grundlag væk. BGK er oprettet på baggrund af en Folketingsbeslutning og har oven i købet - ligesom Huskunstnerordningen – for nylig fået topkarakter i evalueringer bestilt af Folketinget.

Det er ærgerligt, at regeringen på denne måde undergraver sit eget Kunstråd. Og uforståeligt, at man vælger at spare på præcis disse ordninger, som udgør helt afgørende indgange for børn og unge til den kvalitative kunst herhjemme.

Næste generation mister en mulighed for at opleve, hvad billedkunst er og kan, og Danmark går glip af udviklingen af nyt kunstnerisk talent. Besparelserne hænger meget dårligt sammen med de erklæringer, vi i øvrigt hører fra regeringen om, at Danmark skal satse på sine kreative kompetencer for at overleve i fremtidens videnssamfund.

BGK er i dag oprettet ti forskellige steder i Danmark, og en hel del af Bkfs medlemmer er eller har været tilknyttet som undervisere. Skydes de Billedkunstneriske GrundKurser i sænk, vil det ikke bare få betydning for Bkf'ere, det vil være ødelæggende for den grundlæggende talentudvikling på billedkunstens område. I dag er undervisning i billedkunst skåret til minimalt niveau både i folkeskole og gymnasium. BGK er derfor

helt afgørende, hvis unge i hele landet skal have mulighed for at opdage og udvikle interessen og et eventuelt talent for billedkunst.

Bkf har derfor også skrevet til Folketingets kulturudvalg i et forsøg på at få ændret finanslovsforslaget på dette område.

Bkf og Charlottenborg

I det forløbne år har Bkf fulgt situationen omkring det kriseramte Charlottenborg tæt og udsendt både pressemeddelelser og høringsvar om sagen.

I april måned fremlagde kulturminister Carina Christensen en plan, der af Kulturministeriet blev lanceret som en redningsaktion – ikke bare for det skandaleramte Charlottenborg, men også for den lukningstruede Den Frie Udstillingsbygning. Sidstnævnte blev af Kulturministeriet kørt i stilling som det nye Kunsternes Hus i København. Men som Bkf også påpegede i sin pressemeddelelse den dag, kulturministeren offentliggjorde sin plan, var der her tale om rent *spin* fra ministeriets side. Reelt har Den Frie Udstillingsbygning, der jo som bekendt er en privat, selvejende forening, altid været et Kunsternes Hus. Charlottenborg er en statslig kunstinstitution. Derfor var den egentlige konsekvens af ministerens nye struktur for de københavnske udstillingssteder, at Danmark mistede en af sine vigtigste offentligt drevne platforme for kunstnerproducerede udstillinger, nemlig Charlottenborg.

I vores pressemeddelelse påpegede Bkf samtidig det glædelige i, at Kulturministerens plan har sikret Den Frie Udstillingsbygning en holdbar økonomi med driftstilskud fra Kulturministeriet og Kunstrådets Billedkunstudvalg.

Det burde bare ikke være sket på bekostning af Charlottenborg, som således med et kulturministerielt pennestrøg fik afskaffet de sidste rester af sin 100-årige tradition for kunstnerstyre: Den tidligere 12 personer store bestyrelse er skåret ned til det halve – og billedkunstens faglige organisationer, herunder Bkf, er ikke længere repræsenterede. Til gengæld lægges der vægt på, at der er økonomiske, ledelsesmæssige, administrative – samt kunstneriske – kompetencer i bestyrelsen.

Som led i denne plan fik huset i juni måned en ny bekendtgørelse. Det skete efter en usædvanlig kort høringsfase (2 uger).

I sit høringsvar til Kulturministeriet stillede Bkf sig kritisk overfor en lang række forhold i hele det efterhånden årelange forløb omkring Charlottenborgs omstrukturering, og kritiserede flere punkter i forslaget til den nye bekendtgørelse. Bl.a. beklagede Bkf, at Charlottenborg ikke længere skal vise udstillinger, udvalgt og produceret af kunstnere, og foreslog derfor, at det stadig skulle være muligt at ansøge om udstillingsperioder i huset.

Desuden påpegede Bkf det uheldige i, at Statens Kunstråd fik udpegningsret til Charlottenborgs bestyrelse. Vi fremførte, at der var tale om et brud på en mangeårig tradition, hvor de faglige organisationer har været udpegningsberettigede.

Men ministeriet lyttede hverken til Bkfs kritik eller til andre kritiske høringsvar fra kunstmiljøet. Faktum er pt., at Charlottenborg har fået en fuldtønt kunsthalsprofil, og at der også fremover skal være en stærk kunstfaglig direktør i spidsen for udstillingsvirksomheden.

Før sommerferien udpegede kulturministeren formanden for Charlottenborgs nye bestyrelse: Michael Bjørn Nellemann, kultur- og presseråd ved Den Danske Ambassade i Paris. I september blev den øvrige bestyrelse udpeget.

Forløbet omkring Charlottenborg giver indtryk af et Kulturministerium med meget ringe lyst til at lytte til kunstnerne.

Kunststøtten i forandring

Da Statens Kunstfond blev oprettet i 1965, var der som bekendt voldsom debat om kunststøtten. Men i det store hele blev kunsten af politikerne anset for et nødvendigt samfundsanliggende. Systemet var enkelt, og den kulturpolitiske udmelding fra Danmarks første kulturminister, Julius Bomholt, var klar: Staten skulle støtte, men ikke dirigere kunsten. Det er et smukt princip, men det ville samtidig være naivt at tro, at kunststøtten kan holdes fri af politiske interesser.

I dag er kunststøttesystemet langt mere kompliceret. Kunstrådet har siden sin oprettelse skabt en række nye funktioner indenfor kunststøttens rammer. Kunstrådet er blevet 'politikdannende' og sætter – som tidligere nævnt her i beretningen – pt. fokus på globalisering, kommunerne, børn og unges møde med kunst og formidling. Alt sammen vigtige dele af en samtidig kulturpolitik, som Kulturministeriet også burde deltage aktivt i.

Statens Kunstfond har hidtil holdt sig fri af målrettede satsningsområder, men også her rumles der med nye ideer. Fondens indkøb af kunst, som viderefremmes af deponeringsordningen, har været til offentlig debat, og man er pt. i gang med at kikke ordningen efter i sømmene. Kritikken er her gået på, om aftagerne af kunstværkerne, de statslige institutioner, ikke også kunne komme med ideer til hvilke værker, der skulle erhverves. Evaluering af fondens støtte har ligeledes været drøftet og man afventer her en tilbagemelding fra Statens Kunstfond på forslag til evalueringsmetoder.

Skat og arbejdsmarkedsbidrag

Som et led i regeringens skattepakke i foråret 2009, som generelt havde til formål at sænke skatten på arbejde, blev kunstnernes royalties belagt med mere skat. Royalties, som indgik i den personlige indkomst, var hidtil blevet friholdt for arbejdsmarkedsbidrag, fordi indkomsten ikke havde karakter af almindeligt lønarbejde. Dette mente man, at der nu skulle laves om på.

Sammen med en række andre kunstnerorganisationer deltog Bkf aktivt i at få ændret dette lovudkast fra regeringen. Det blev en svær start - Skatteministeriet havde ikke engang fremsendt forslaget til høring hos kunstnernes organisationer. Efter gennemarbejdede høringssvar, foretræde for skatteudvalg, kontakt til politikere, debattmøder mv. lykkedes det at få sat fokus på kunstnernes ekstraskat. Dette var dog ikke tilstrækkeligt til, at man fra regeringens side ville droppe forslaget.

Regeringen, med støtte fra Dansk Folkeparti, gennemførte i store træk skattelovspakken uden større ændringer. Fra oppositionens side blev der dog givet tilsagn om, at reglerne vil blive lavet om igen, så snart et andet politisk flertal får muligheden.

Bkf har deltaget aktivt i Skatteudvalget under Dansk Kunstråd i lighed med tidligere år, og der blev også i 2009 udgivet en trykt skattevejledning for kunstnere, 'Kunstnernes Beskatning 2009'.

Dagpenge og a-kasse

Dagpengereglerne gennemgik en markant opstramning i 2008, som især ramte deltidsansatte, freelancere og kunstnere. Perioder på supplerende dagpenge er blevet skåret ned, og det er samtidig blevet vanskeligt at fastholde en selvstændig bibeskæftigelse som kunstner sammen med andet arbejde. Pga. af den stigende arbejdsløshed er yderligere stramninger af dagpengereglerne dog foreløbigt blevet aflyst af regeringen. Men med de nye dagpengeregler vil det også fremover være vanskeligt for freelancere og kunstnere at kunne benytte sig af a-kassesystemet. I hvert fald i den form, hvor man i perioder uden fuld indtægt kan supplere sine kunstneriske indtægter med dagpenge.

Honorarer, kunststøtte og legater fungerer også rigtigt dårligt sammen med a-kassereglerne og gør, at man som kunstner ofte bevæger sig på en knivsæg mellem at blive betragtet som enten lønmodtager eller selvstændig erhvervsdrivende, uden adgang til at kunne benytte sig af forsikringsordningen. For hele kunst- og kulturområdet kan man frygte, at netop den manglende forsikring for indkomsttab, som ligger i a-kassesystemet gør, at en del kunstnere vil søge andre veje, og at vækstlaget vil flade ud. Dette synspunkt er blevet fremført vedholdende af en stor del af kulturlivet, men endnu er det ikke lykkedes at få bragt Kulturministeren i tale på dette punkt.

Mere end før er der brug for en social støtteordning for de skabende kunstarter, herunder billedkunsten. De politiske vinde blæser dog ikke i øjeblikket i denne retning, så vi må nok endnu engang væbne os med tålmodighed. Dette betyder dog ikke, at vi skal forholde os passive. Ved enhver lejlighed skal vi gøre opmærksom på de regler, som skaber problemer for kunsten og kunstnerne og samtidig anviser brugbare løsningsmodeller. Oppositionen i Folketinget har generelt været lydhør over for kunstnernes økonomiske problemer, men der er ingen signaler om, at det er muligt at opnå en særstatus på dagpengeområdet.

Social sikring og kunststøtte

Bkf er i det forgangne år stødt ind i flere konkrete sager hvor den frie kunststøtte og de sociale sikringsordninger ikke kunne spille ordentligt sammen.

For kunstnere er det naturligt, at den frie kunststøtte, som f.eks. arbejdslegater fra Statens Kunstfond, den livsvarige ydelse og andre legater, giver mulighed for at arbejde med et kunstprojekt, fordybelse, inspiration eller produktion af konkrete værker. På mange måder fungerer disse legater efter samme opskrift som et enkeltstående honorarjob. Legaterne beskattes også på lige fod med andre indtægter.

I forhold til sociallovgivningen forholder det sig derimod modsat. Her er den frie kunststøtte typisk kendetegnet ved, at der ikke knytter sig en egentlig og direkte arbejdsforpligtelse til modtagelse af støtten. Som en følge heraf tæller den frie kunststøtte derfor ikke med, når ydelser efter sociallovgivningen er gjort indkomstafhængige.

I Bkf mener vi, at den frie kunststøtte bør sidestilles med andre indtægter, og at kunststøtten derfor også bør danne grundlag for beregning af sociale ydelser. I nogle konkrete sager har vi derfor rettet henvendelse til ministerier for at gøre opmærksom på problematikken. Bkf har ligeledes taget initiativ til at få nedsat et socialudvalg under Dansk Kunstnerråd, så vi sammen med andre kunstnergrupper kan få stillet skarpt på kunstnerens sociale vilkår.

Billedkunst i folkeskole og gymnasium

I 2006 anbefalede professor Anne Bamford fra Wimbledon College of Arts i en rapport til Statens Kunstråd, at de praktisk-musiske fag – herunder billedkunst - skal findes på alle klassetrin i den danske folkeskole. I 2007 kom en rådgivningsgruppe under Undervisningsministeriet med anbefalinger om flere timer til bl.a. billedkunst, der også skulle være eksamensfag.

Som opfølgning på anbefalingerne lancerede undervisningsminister Bertel Haarder (V) i marts i år en handlingsplan, der bl.a. åbnede for, at folkeskoler i en forsøgsperiode kan indføre eksamener i bl.a. billedkunst, og at undervisningen i billedkunst kan udstrækkes til at omfatte hele skoleforløbet. I dag er billedkunst kun obligatorisk til og med 5. klasse.

Desværre har ministerens handlingsplan mest vist sig at indeholde varm luft: Der fulgte nemlig hverken ekstra timer eller penge med til forsøgsordningerne, og derfor har stort set ingen skoler gjort brug af muligheden for at styrke billedkunstoffaget.

Således kunne man i sensommeren læse i dagspressen, at kun to skoler i Danmark går i gang med forsøg, hvor de strækker de eksisterende timer i de praktisk-musiske fag til hele skoleforløbet. Og at eleverne på kun to andre skoler kan komme til afgangsprøve i valgfag som musik, billedkunst samt »håndværk og design«.

Det er ulykkeligt, at faget billedkunst i folkeskolen fortsat skal have status som småbørnsfag, og at der åbenbart ikke er politisk vilje til at give også de større børn basal billedkunstnerisk viden. I en tid, hvor børn og unge bombarderes med billeder i mange forskellige medier, er billedkunstnerisk forståelse og indsigt i kunstens virkemidler vigtigere end nogensinde.

Samtidig er faget billedkunst reduceret til et valgfag i gymnasiet, og tilbydes kun på et fåtal af gymnasieskoler i landet. Denne uddannelsesmæssige nedprioritering af billedkunsten er ulykkelig – vi risikerer, at de næste generationer bliver billedkunstneriske analfabeter, selvom de er storforbrugere af billeder.

Bkfs blad *Billedkunstneren* har tidligere behandlet denne problematik grundigt (september 2007, red.), men redaktionen følger udviklingen og tager emnet op igen i kommende udgaver af bladet.

Kontaktudvalget

Kontaktudvalget bestående af Akademiraadet, Bkf, UKK og Kunstnersammenslutningernes Samråd har i årets løb hyppigt brugt kontakthjulet i forbindelse med nye lovtiltag på billedkunstområdet. Endvidere er man blevet enige om at afholde et fælles årligt fællesmøde for foreningernes udpegede repræsentanter.

Bkf-regioner og kommunerne

Bkfs bestyrelse har fornyet strukturen for det regionale arbejde og nedsat et regionsudvalg bestående af 2 bestyrelsesmedlemmer og 3 regionale Bkf-repræsentanter. Udvalget udstikker retningslinjerne for Bkfs regionale arbejde, og sekretariatet bistår Bkf-regionerne i det omfang, der måtte være behov for det. Bkfs landsmøde, hvor alle Bkfs regionale repræsentanter inviteres, forventes afholdt i begyndelse af 2010.

Kulturminister Carina Christensen har særligt fokus på kunst og kulturlivet i kommunerne. Nye kulturaftaler er kommet til, og en Danmarksturné, som skal munde ud i et nyt udspil om kultur for alle i hele landet, er gennemført. Endvidere har Carina Christensen i et bredt politisk forlig sikret de amtslige kulturtilskud, som var placeret på en overgangsordning med udløb i 2010.

Resultatet blev, at statens overtager ansvaret for alle tilskud over 250.000 kr. mens kommunerne, via bloktilskud, videreføre øvrige aktiviteter. Både for Bkf og for Bkf-regionerne er der nu en stor opgave i at fastholde kommunerne på de mangeartede aktiviteter indenfor billedkunsten, som var finansieret af de amtslige kulturmidler.